

การจัดการพื้นที่เมืองเชียงคานด้วยแนวคิดผังเมือง

Area management of Chiang Khan by the concept of urban planning

ณภัทร ภัทรธรราร และ วรกฤต ชื่นจิตต์

Napat Pattarathorn and Worakrit Chuenjit

E-mail: mapoonboy@hotmail.com and worakrit1419@gmail.com

โทรศัพท์: 0894245159, 0909596153

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้เพื่อศึกษาการจัดการพื้นที่เมืองเชียงคานด้วยแนวคิดผังเมือง พบว่า นโยบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวของประเทศไทยสามารถนำรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ประเทศไทยมีเศรษฐกิจที่เข้มแข็งขึ้น อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นอีกหนึ่งเป้าหมายของการท่องเที่ยวจังหวัดเลย มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากมาเที่ยวในแต่ละปี ก่อให้เกิดรายได้จำนวนมากแก่คนในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของเมืองเชียงคานอย่างมาก ซึ่งมีทั้งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ ผลกระทบเชิงลบหากไม่มีการจัดการ ก็จะทำให้เกิดปัญหาทางกายภาพที่ขยายตัวตามเช่นกัน ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักเกณฑ์ของสภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก (GSTC) สามารถนำแนวคิดผังเมืองมาใช้ในการวางแผนพัฒนาเมืองได้เป็นสำคัญ เพราะสามารถจัดการพื้นที่เมืองให้มีภูมิทัศน์สวยงาม รักษาสิ่งแวดล้อม มีการจัดระเบียบการใช้พื้นที่ และการวางแผนทางกายภาพป้องกันปัญหาการใช้ที่ดินในอนาคต

คำสำคัญ: การจัดการพื้นที่, ผังเมือง

Abstracts

The article identified the studies of Chiang Khan area through landscape concepts; therefore, Thailand's tourism policy encouraged tremendous foreign incomes making the national economy stronger. Chiang Khan district, Loei, is one of the main destinations generating community finance and the town expanding. If the area lacks a proper action plan for both positive and negative effects, physical problems may happen as well as the expansion. Sustainable Development Goals (SDGs) could deploy landscape concepts to frame the town development significantly, for it is capable of organizing memorable sightseeing, resource preservation, area management, and land abuse prevention.

Keyword : Area Management, Urban Planning

บทนำ

ประเทศไทยได้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) โดยคำนึงถึงสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม ให้มีความสำคัญกับมิติการพัฒนาต่างๆ เป็นกลไกสำคัญในการ

ถ่ายทอดแนวทางการขับเคลื่อนประเทศ มีกลยุทธ์รายหมุดหมาย 13 หมุดหมาย โดยมีหมุดหมายที่ 2 ให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน และหมุดหมายที่ 10 ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ แสดงให้เห็นว่า เป้าหมายยุคต่อไปของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยคือการมุ่งสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเน้นนำเสนอประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยวพร้อมทั้งเสริมความสามารถการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวทั้งเมืองหลักและเมืองรอง โดยมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ดึงศักยภาพที่มีอยู่มาใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ คงสภาพวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมไว้อย่างสมบูรณ์หลังการรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศตามเป้าประสงค์ของโลกที่คำนึงถึงการแก้ไขปัญหาโลกร้อน ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวถือเป็นโจทย์สำคัญที่พื้นที่ต่าง ๆ ต้องร่วมมือดำเนินการอย่างเป็นระบบ แต่ก็มีความแตกต่างกันไปในบริบท ทำให้วิธีการบรรลุเป้าหมายแตกต่างกันไป และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 มีความสอดคล้องกับกับเกณฑ์ Sustainable Development Goal (SDGs) เป็นเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ (United Nations: UN) ที่ครอบคลุมมิติการพัฒนาด้านการพัฒนาคน เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สันติภาพและความยุติธรรม และความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย กลไกหนึ่งที่สำคัญได้แก่ การท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยให้มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยในปี 2561 การท่องเที่ยวของไทยสามารถสร้างรายได้ 3.08 ล้านล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) สูงเป็นอันดับ 4 ของโลก และมีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว อยู่ในอันดับที่ 31 จาก 140 ประเทศ (Travel & Tourism Competitiveness Index, 2019) และรายได้มีการขยายตัวน้อยลงในปี 2562 – 2565 เนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 และคาดว่าจะการท่องเที่ยวจะเริ่มฟื้นตัวในปี 2565 โดยคาดว่าจะมีรายได้ 1.5 ล้านล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565) การท่องเที่ยวเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ก่อให้เกิดการจ้างแรงงาน และเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและลดความเหลื่อมล้ำ ดังนั้นเพื่อให้ประเทศไทยสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประเทศไทยจะต้องเดินหน้าการพัฒนาในด้านที่ควรปรับปรุง ได้แก่ ด้านความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพิ่มความเข้มข้นในด้านความปลอดภัย และยกระดับความสะอาดและสุขภาพ ให้มีความครอบคลุมในทุกสาขาของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเลย ถือได้ว่าเป็นแม่เหล็กของจังหวัดเลยที่มีพลังดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้เข้ามาเที่ยว เป็นเมืองเก่ามีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ มีประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานที่ยาวนาน หลักฐานที่ยืนยันความเป็นมาของเมืองเชียงคาน ได้แก่ วัดมหาธาตุ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2197 ในอดีตเป็นที่ว่าการงานเมืองของเจ้าเมืองเชียงคาน และอาคารบ้านเรือนของเชียงคานเป็นบ้านไม้เก่าที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมเอกลักษณ์เฉพาะ “เป็นมรดกด้านสถาปัตยกรรมบ้านไม้เก่า เพราะในบรรดาจำนวนบ้านที่มีอยู่ 2,770 หลังคาเรือน มีบ้านไม้เก่ามาลงทะเบียนถึง 166 หลังคาเรือน จึงได้รับการยอมรับว่า เชียงคานเป็นเมืองอนุรักษ์บ้านไม้เก่าที่สำคัญ โดยมีนักเศรษฐศาสตร์ประมาณการว่า มีมูลค่าถึงกว่า 2 แสนล้านบาท และยิ่งจะเพิ่มมูลค่าต่อไปเรื่อยๆ และยังมีธรรมชาติที่สวยงาม มีแม่น้ำโขง มีทะเลหมอกบนภูทอกที่ทอกลมาจากลาว (กมล คงปิ่น, 2565) จากเดือนมกราคมถึงเดือนพฤศจิกายน ปี 2565 สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนเงิน 843,637,500 บาท จากจำนวนนักท่องเที่ยว 337,055 คน เพิ่มขึ้นจากรายได้ตลอดทั้งปี 2564 ที่ 388,267,500 บาท จากจำนวนนักท่องเที่ยว 155,307 คน (เทศบาลตำบลเชียงคาน, 2565) เมื่อสถานการณ์ท่องเที่ยวกลับสู่ภาวะปกติ คาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวหลังไหลเข้าสู่อำเภอเชียงคานมากขึ้น

การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมากส่งผลให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่เมืองเชียงคานเพื่อรองรับกระแสการท่องเที่ยวที่มีการขยายตัว เกิดการก่อสร้างอาคาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มากมายให้มีพัฒนา ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงสภาพอาคารบ้านเรือน และการใช้ที่ดินต่างๆ จากสภาพเดิมเป็นจำนวนมาก และรูปแบบอาคารบางแห่งมีความขัดแย้งกับสภาพของอาคารบ้านเรือนที่ แท้จริง เนื่องจากการไม่เข้าใจในรูปแบบอาคารและบริบทของชุมชน รวมทั้งการขาดเอาใจใส่จากทุกภาคส่วน ทำให้เกิดทัศนอูจาต สูญเสียความงดงามและเอกลักษณ์ของอาคาร การมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่ขยายตัวอย่าง รวดเร็วส่งผลต่อโครงการพื้นฐาน การให้บริการด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการไม่เพียงพอ เนื่องจากขาด การวางแผนรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยว เช่น ปริมาณน้ำขาดแคลนในช่วงฤดูการท่องเที่ยว การจราจร ติดขัด การขาดแคลนที่จอดรถ การบำบัดน้ำเสียไม่สามารถทำได้เต็มที่ เกิดปัญหาขยะเกินขีด ความสามารถในการกำจัดของหน่วยงานที่รับผิดชอบ

สอดคล้องกับงานวิจัยของนฐกร วงษ์เทราช และ ศิวซ์ ศรีโศคางกุล (2562) ได้ทำการศึกษาความทำ หายของคนในพื้นที่ตำบลเชียงคานอันเนื่องมาจากการหลั่งไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยว พบว่า การหลั่งไหลเข้า มาเมืองเชียงคานของนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดผลกระทบเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ในด้านผลกระทบ ทางบวกทำให้เศรษฐกิจขยายตัวทั้งด้านการลงทุนด้านต่างๆ การค้าขาย ประชาชนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น และเกิดอาชีพเสริมต่างๆ จากการท่องเที่ยว คนในพื้นที่มีโอกาสที่จะหารายได้เพิ่มขึ้นทำให้วิถีการดำเนินชีวิตมี ความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายมากขึ้น ทั้งนี้ต้องมีการมีความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกที่ จะเกิดขึ้นในอนาคต และยังต้องช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นให้มีเศรษฐกิจที่สามารถเติบโตไปพร้อมกับวัฒนธรรม ท้องถิ่น ส่วนผลกระทบทางลบ คือ ปัญหาการจราจร พื้นที่ในการจอดรถ มลพิษทางอากาศ ปริมาณขยะ การ ขยายสินค้าราคาแพงเกินจริง การแข่งขันกันขายของ ปัญหาการแข่งขัน เพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว จนลืมนึกขยาย เดิมที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นและงานวิจัยของสุธาสินี สุมาธรรม (2558) ได้ทำการศึกษาผลกระทบจากการ ท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อรูปแบบชุมชนเมืองเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เมืองเชียงคานมีการก่อสร้าง อาคารใหม่ที่ใช้วัสดุคอนกรีตเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้อาคารบ้านเรือนของเชียงคานในปัจจุบันไม่ได้มีแต่อาคารไม้ เพียงอย่างเดียวแล้ว เพราะมีการก่อสร้างอาคารรูปแบบใหม่ที่ใช้วัสดุคอนกรีตเป็นหลักตั้งอยู่บนถนนคนเดิน ผสมผสานกับอาคารไม้ดั้งเดิม เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน การพัฒนาของเมืองเชียง คานก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของเมืองที่เป็นผลมาจากการท่องเที่ยว ในอนาคตจะส่งผลต่อการรับรู้ ของนักท่องเที่ยวและคนรุ่นใหม่ที่มีต่อเมืองเชียงคานผิดจากเดิมไป สอดคล้องกับงานของ อัญญารัตน์ ธรารวรรณ และ มริวรรณ ผิวนิ่ม (2557) การเปลี่ยนแปลงของเมืองเชียงคานค่อยเกิดขึ้นอย่างช้าๆ จนคนใน พื้นที่ไม่รู้สึกรู้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น คิดว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องธรรมดาของกาลเวลาที่ต้องมี การเปลี่ยนแปลงไปบ้าง การเข้ามาของนักท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของพื้นที่ ทำให้ เกิดความอ่อนแอของสังคมและวัฒนธรรมเนื่องจากมีการยอมรับวัฒนธรรมและความเจริญจากภายนอก

ผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองเชียงคานที่ส่งผลให้เกิดผลกระทบเชิงบวก และผลกระทบเชิงลบ หากปล่อยให้ผลกระทบทางลบไม่ได้รับการจัดการแก้ไข ก็จะเป็นสิ่งที่ทำลายการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่าง หลีกเหลี่ยงไม่ได้ ซึ่งผลกระทบทางลบทางกายภาพที่สามารถเห็นหรือสัมผัสได้ ได้แก่ ปัญหาสภาพ ปัญหาทัศนียภาพ ปัญหามลภาวะ และปัญหาการจราจร ทั้งนี้พื้นที่ท่องเที่ยวสามารถจัดการป้องกันปัญหาทาง กายภาพที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ได้ด้วยการนำแนวคิดผังเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการพื้นที่ โดยเครื่องมือที่ สามารถเข้ามาช่วยป้องกันผลกระทบทางลบด้านกายภาพโดยใช้แนวคิด “การวางผังเมือง” เป็นแนวทางใน การจัดการพื้นที่

การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีความยึดโยงกับเป้าหมายเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) เป็นกรอบในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมีการใช้เกณฑ์ของสภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก (GSTC) เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นเกณฑ์ขั้นต้นที่แหล่งท่องเที่ยวหรือจุดหมายปลายทางต่าง ๆ ควรตั้งเป้าที่จะไปถึง โดยแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อหลัก ได้แก่ (1) การมีระบบการจัดการความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ (2) การเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม (3) การเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านวัฒนธรรม และ (4) การเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับแนวคิดของ Muammer Mesci และคณะ (2020) กล่าวว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดสถานการณ์เชิงลบต่อพื้นที่ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) ทำให้แหล่งท่องเที่ยวต้องการแนวคิดและการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งเทคโนโลยีในปัจจุบันได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ในโลกการท่องเที่ยว เช่น การสื่อสารมวลชนและการเดินทาง ทำให้พื้นที่ท่องเที่ยวใหม่ถูกค้นพบ อีกทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวก็ได้ถูกต่อยอดให้มีความหลากหลายมากขึ้น ส่งผลให้สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติในภูมิภาคต่าง ๆ ถูกทำลาย ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงต้องมุ่งการอนุรักษ์-พัฒนาทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยคำนึงถึงบุคคลยุคต่อไปอย่างเป็นบูรณาการ ตามกระบวนการเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพ ความสามารถในการรองรับ และระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ก้าวไปพร้อมกับคุณภาพทุกภาคส่วน

การบรรลุเกณฑ์ของสภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก (GSTC) ในแหล่งท่องเที่ยวที่รวมตัวเป็นชุมชนจนถึงความเป็นเมืองนั้นหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการจัดผังเมืองเพื่อให้ทั้งสิ่งก่อสร้าง ระบบโลจิสติกส์ และการบริหารการรองรับสามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นขั้นตอน เพื่อสร้างทั้งความสะดวก ภาพจำและประสบการณ์จากการเยี่ยมชม สอดคล้องกับแนวคิดของ Silvia Serreli (2009), Bruce Hayllar and Tony Griffin (2009) เนื่องจากนักท่องเที่ยวเดินทางสู่จุดหมายของแต่ละบุคคลเพื่อรับประสบการณ์ที่แตกต่างจากชีวิตประจำวันของตนเองจากสถาปัตยกรรม วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์และบริการที่มีการจัดสรร ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้มาเยือนและกิจกรรมพาณิชยกรรม โดยการผังเมืองนี้เองที่เป็นกระบวนการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ทั้งอายุ เพศ ภูมิฐานะ ที่มีมุมมองแตกต่างกันสามารถบรรจบกับสิ่งดึงดูดในแหล่งท่องเที่ยวได้ ทั้งสถานที่สำคัญ ย่านการค้า และจุดสังเกต (อนุสรณ์สถาน สิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ สถานที่ที่มีความสำคัญต่อวัฒนธรรมและประเพณี ฯลฯ) และการบริการพื้นฐานอย่างที่พัก ร้านอาหาร สถานียานขนส่ง ก็จะสามารถเข้าถึงได้ รวมถึงจัดรองรับนักท่องเที่ยว เช่น จุฬารวมตัว ห้องน้ำสาธารณะ ลานจอดรถ จุดทิ้งขยะ ก็เป็นความจำเป็นที่จะต้องจัดไว้ให้เข้าถึงง่าย มีความปลอดภัย และสัมพันธ์กับปริมาณความต้องการ

มีการสร้างความเป็นเจ้าของให้กับคนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว มีการคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีความสมดุล มีการกำหนดขีดความสามารถการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว การรักษาธรรมชาติ การปกป้องชุมชน การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีการปลูกจิตสำนึกผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) รวมทั้งการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งต่อให้คนรุ่นหลัง ดังเช่น ผลของการประชุม Globe'90 ณ ประเทศแคนาดา ได้มีการให้คำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่าหมายถึง “การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลัง การท่องเที่ยวนี้ มีความหมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงาม ทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย”

องค์ประกอบการจัดผังเมืองสามารถแบ่งได้ดังต่อไปนี้

Barry Cullingworth และคณะ (2015) องค์ประกอบการจัดผังเมืองมักคำนึงถึง 2 เป้าหมาย คือ การพัฒนาเพื่อผู้อยู่อาศัยและการพัฒนาเพื่อการพาณิชย์ ได้แก่ ทางหลวงเชื่อมต่อเมืองและภูมิภาค ลานจอดรถ การจัดองค์ประกอบผังเมือง พื้นที่ว่างเพื่อกิจกรรมนันทนาการ สิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬา จุฬารวมตัวคน ในชุมชน โรงเรียน โรงพยาบาลและศูนย์อนามัยชุมชน การขนส่งสาธารณะ ระบบการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล การบริการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (รพพยาบาล รถดับเพลิง หน่วยกู้ภัย ฯลฯ) ศูนย์อนุบาลเด็กเล็ก อสังหาริมทรัพย์เพื่อชุมชน (เช่า-ซื้อขาด) และศูนย์ดูแลบุคคลไร้ที่พึ่ง รวมถึงการขนส่งสีเขียวที่มุ่งสู่การเดินทางของคนและสิ่งของที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ส่วนองค์ประกอบผังเมืองเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ได้แก่ การก่อสร้าง การฝึกอบรม การจ้างงาน คนท้องถิ่น การพัฒนาเมือง สถาปัตยกรรม การจัดการชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวกทางวัฒนธรรม (โรงหนัง พิพิธภัณฑ์ สนามกีฬา ฯลฯ)

สภาพทางกายภาพของเมืองเชียงคาน

สภาพทั่วไป การตั้งถิ่นฐานของเมืองเชียงคานมีการตั้งถิ่นฐานไปตามแนวริมฝั่งแม่น้ำโขง เพราะเป็นการตั้งถิ่นฐานที่สะดวกในการติดต่อค้าขายและเดินทาง เป็นการตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคม (Linear Settlement) การตั้งถิ่นฐานประเภทนี้จะปรากฏนี้จะปรากฏในบริเวณที่ราบเป็นส่วนใหญ่โดยไม่ค่อยพบในบริเวณที่สูง ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะเป็นแนวยาวตามเส้นทางคมนาคมที่สะดวก โดยอาจจะตั้งอยู่เป็นกลุ่มติดต่อกันในเขตที่เป็นชุมชนการค้าหรือทางแยกของเส้นทางคมนาคม ส่วนบริเวณที่อยู่ไกลออกไปอาจมีการตั้งบ้านเรือนห่างกันสำหรับพื้นที่เกษตรจะอยู่บริเวณด้านหลังของที่อยู่อาศัย เส้นทางคมนาคมที่ส่งเสริมให้มีการตั้งถิ่นฐานได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง ถนน ตามแนวยาวของหุบเขาแคบๆ และบริเวณแนวของน้ำพุ เป็นต้น (ฉัตรชัย พงษ์ประยูร, 2536)

เมืองเชียงคานเป็นเมืองค้าขาย มีถนนสายหลักเป็นเส้นตรงขนานไปกับแม่น้ำโขง ได้แก่ ถนนชายโขง หรือถนนคนเดิน และมีถนนซอยเชื่อมไปยังถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนศรีเชียงคาน เป็นเส้นทางจราจรสายหลัก เชื่อมไปยังอำเภออื่น ได้แก่ ถนนศรีเชียงคาน ในปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่เป็นทางสัญจรหลักแทนแม่น้ำโขง การวางผังการตั้งถิ่นฐานเป็นการตั้งบ้านเรือนไปตามเส้นทางคมนาคม เมืองเชียงคานในอดีตเป็นชุมชนการค้ามีการขนส่งสินค้าทางน้ำเพราะสามารถเดินทางติดต่อค้าขายกับฝั่งลาวและพื้นที่ทางน้ำอื่นได้สะดวก การประกอบธุรกิจการค้าระหว่างฝั่งไทยและฝั่งลาวที่มีความรุ่งเรือง จึงทำให้เมืองเชียงคานเป็นชุมชนที่มีความเจริญและมีผู้อยู่อาศัยหนาแน่น

อาคารในเมืองเชียงคานส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ทำการค้า มีการสร้างอาคารเป็นลักษณะห้องแถวหันหน้าเข้าหาเส้นทางสัญจรและเรียงรายเป็นแนวยาวตามถนนคู่ขนานไปกับแม่น้ำโขง รูปแบบบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้เรือนแถวสองชั้น หันหน้าเข้าหาถนนชายโขงเป็นแนวยาวตามสองข้างทาง การใช้ประโยชน์ของอาคารชั้นล่างใช้ค้าขาย ชั้นบนใช้เป็นที่อยู่อาศัย ขนาดของบ้านไม้ใหญ่มาก และมีความสูงใกล้เคียงกัน แต่จะมีความแตกต่างของรายละเอียดทางรูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารต่างกันไป บางหลังมีระเบียงชั้นบน บางหลังไม่มีระเบียงชั้นบน

บนถนนชายโขงจะมีศาสนสถานตั้งอยู่ ได้แก่ วัดมหาธาตุ วัดศรีคุณเมือง และวัดท่าคก ได้รับอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมและงานสถาปัตยกรรมแบบล้านช้าง ปัจจุบันผลของการขยายตัวของการท่องเที่ยวทำให้อาคารที่อยู่บนถนนชายโขงมีการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ และมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของอาคารเป็นโรงแรมที่พัก และบางแห่งมีการทุบทิ้งและสร้างเป็นอาคารคอนกรีตที่มีความแข็งแรง และมีที่พักสำหรับ

นักท่องเที่ยวมากกว่าเดิม และในช่วงค่ำจะมีการตั้งแผงลอยริมถนนขายของเพื่อขายอาหารท้องถิ่น ของที่ระลึก หรือสินค้าต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว

ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเชียงคานส่งผลต่อการขยายตัวในพื้นที่เมืองเชียงคานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่ขยายตัว มีการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ที่ดินจากคนอยู่อาศัยในชุมชนเป็นนักลงทุนทั้งในและนอกชุมชน จึงมีการเปลี่ยนรูปแบบโครงการ สถาปัตยกรรมของอาคาร การใช้ประโยชน์ของที่ดิน ผลจากการขยายตัวเพื่อสร้างผลประโยชน์ทางธุรกิจส่งผลกระทบเชิงลบทางกายภาพต่อพื้นที่เมืองเชียงคานเป็นอย่างมาก โดยสามารถแบ่งเป็น 7 ด้านดังนี้

1. รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคาร มีการเปลี่ยนจากอาคารบ้านเรือนไม้เป็นอาคารคอนกรีต โดยไม่มีการคำนึงถึงทัศนียภาพของถนนที่เคยมีความโดดเด่นในเรื่องของบ้านไม้โบราณ 100 ปี รูปแบบทางสถาปัตยกรรมมีการก่อสร้างโดยไม่คำนึงถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีการนำเอาสถาปัตยกรรมทางภาคเหนือ ได้แก่ การนำกาแลมาติดตั้งบนหลังคาของอาคาร การก่อสร้างอาคารที่ผิดรูปแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย การก่อสร้างอาคารคอนกรีตที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ซึ่งการไม่คำนึงถึงอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของอาคารจะส่งผลให้เกิดความอูจาดทางทัศนียภาพ และสูญเสียจิตวิญญาณของถนนคนเดินเชียงคานที่โดดเด่นเรื่องบ้านไม้โบราณ 100 ปี สอดคล้องกับผลการศึกษาของธิป ศรีสกุลไชยรักษ์ (2561) ได้ทำการศึกษาคุณค่าบ้านไม้พื้นถิ่นเชียงคานเพื่อการอนุรักษ์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม บ้านไม้พื้นถิ่นถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของเชียงคาน แต่ในขณะเดียวกัน ที่ผ่านมามีบ้านไม้เก่าถูกขายให้กับนายทุนต่างถิ่น บางหลังโดนรื้อทิ้งเพื่อสร้างอาคาร รูปแบบใหม่ บางหลังถูกปรับเปลี่ยนการใช้งาน ทำให้เกิดการทำลายทุนทางวัฒนธรรมของตนเองอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ นอกจากนี้ยังขาดวิธีการสื่อสารคุณค่าของบ้านไม้พื้นถิ่นให้ทั้งนักท่องเที่ยวรวมถึงคนในชุมชนเองได้รับรู้ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเยือนเชียงคานเพียงเพื่อถ่ายรูปกับบ้านเก่าแล้วก็กลับโดยไม่ได้รับรู้คุณค่าแท้ของเชียงคาน

2. ระบบการจราจรถนนคนเดินไม่มีการวางแผนเส้นทางการเดินจราจร และการกำหนดเวลาเดินรถที่ชัดเจน รวมทั้งป้ายบอกเส้นทางและการตีเครื่องหมายจราจรลงบนถนนทำให้เกิดการจราจรที่ติดขัดเนื่องจากถนนคนเดินมีความคับแคบอยู่แล้ว เมื่อมีการจอดรถบนข้างถนน และมีการเดินรถสวนทางกันจึงทำให้การจราจรติดขัด ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีการวางกติกากาการใช้ถนนรวมทั้งเส้นทางการเดินรถที่ชัดเจนจึงทำให้ผู้ใช้ถนนนั้นเกิดความสับสนในการใช้ถนนก่อให้เกิดปัญหาการจราจรบนถนนคนเดินติดขัดเป็นประจำ

3. การขาดการวางแผนสำหรับที่จอดรถให้ผู้ที่ใช้ถนนคนเดิน ปัจจุบันมีการจอดรถริมข้างทางบนถนนคนเดินทำให้ถนนที่แคบอยู่แล้วมีความแคบขึ้นไปอีก หรือมีการจอดในวัดที่อยู่บนถนนคนเดิน ส่งผลให้บดบังความงดงามของตัวอาคาร และเนื่องจากวัดที่อยู่บนถนนคนเดินนั้นมีอายุเก่าแก่อาจจะส่งผลให้เกิดความสั่นสะเทือนของพื้นฐานของอาคาร ซึ่งในอนาคตอาจจะทำให้อาคารในวัดเกิดการพังทลาย ในช่วงเทศกาลวันหยุดยาวจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเป็นจำนวนมาก จะจอดรถในจุดที่มีที่ว่างจนบางรายมีการจอดรถขวางทางเข้าบ้านของคนในชุมชน เป็นการรบกวนวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

4. ความไม่เป็นระเบียบของสายไฟและสายสัญญาณต่างๆ เนื่องจากอาคารบ้านเรือนส่วนใหญ่บนถนนคนเดินนั้นเป็นอาคารไม้ หากเกิดประกายไฟจากการลัดวงจรของสายไฟอาจจะส่งผลให้เกิดเพลิงไหม้ขึ้นได้รวมทั้งความไม่เป็นระเบียบของสายไฟและสายสัญญาณต่างๆ นั้นยังบดบังความสวยงามของอาคารบ้านเรือนเก่า เป็นการทำลายบรรยากาศของความเป็นบ้านไม้โบราณ 100 ปี ทั้งนี้การที่มีสายไฟและสายสัญญาณต่างๆ ระโยงระยางค์ไปตามแนวถนนคนเดิน นอกจากก่อให้เกิดภาพทัศนอุจาดทางสายตา ยังเป็นการทำลายจิตวิญญาณอาคารบ้านไม้ 100 ปี ที่ในอดีตไม่มีสายไฟและสายสัญญาณต่างๆ ตามแนวถนนคนเดิน

5. บริเวณริมชายแม่น้ำโขงขาดการดูแล ไม่มีความสวยงาม ปล่อยให้เป็นที่ของเจ้าของอาคารที่อยู่ชั่วยกกันดูแล ซึ่งเจ้าของอาคารจะดูแลเฉพาะส่วนพื้นที่ที่ตรงกับอาคารของตนเอง แต่มีเจ้าของอาคารอีกส่วนหนึ่งปล่อยให้พื้นที่ที่รกร้างมีต้นไม้ขึ้นอย่างไม่เป็นระเบียบ ทำให้เกิดภาพที่ไม่งดงามสำหรับนักท่องเที่ยว และบางพื้นที่ที่มีต้นไม้ขึ้นรกเป็นที่หลบของสัตว์บางชนิดที่อาจก่อให้เกิดอันตรายกับนักท่องเที่ยวเช่นกัน

6. การปล่อยน้ำเสียจากอาคารบ้านเรือนลงแม่น้ำโขงโดยตรงไม่มีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงแม่น้ำโขงซึ่งเป็นแม่น้ำสาธารณะ ในบางฤดูน้ำเสียยังส่งกลิ่นเหม็นรบกวนผู้อยู่อาศัยและนักท่องเที่ยว และยังก่อให้เกิดภาพที่ไม่งดงาม

7. การไม่มีถังขยะรองรับสิ่งของที่นักท่องเที่ยวต้องการทิ้งขยะบนถนนคนเดินเพื่อความสวยงาม และมีมาตรการให้ร้านค้าที่อยู่ถนนคนเดินช่วยรับขยะจากนักท่องเที่ยวไปทิ้งแทน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ นักท่องเที่ยวไม่รู้ว่าจะสามารถฝากขยะให้กับร้านค้าได้ และในฤดูท่องเที่ยวปริมาณนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมาก ก็จะนำขยะไปกองทิ้งที่บริเวณโคนเสาไฟฟ้าที่อยู่ปากซอย

บริบทผังเมือง: ผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ

“การวางผังเมืองของประเทศไทยเป็นการดำเนินการโดยอาศัยอำนาจแห่ง นิยามคำว่า "การผังเมือง" ไว้ว่า การผังเมือง หมายถึง การวาง จัดทำ และการดำเนินการให้เป็นไปตามผังเมืองในระดับต่าง ๆ สำหรับเป็นกรอบขึ้นำการพัฒนาทางด้านกายภาพในระดับประเทศ ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับเมือง ระดับชุมชนบท และพื้นที่เฉพาะควบคู่กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาเมือง บริเวณที่เกี่ยวข้อง หรือชุมชนบทให้มีหรือทำให้ดียิ่งขึ้นซึ่งสัญลักษณ์ ความสะอาดสบาย ความเป็นระเบียบ ความสวยงาม การใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง ความปลอดภัยของประชาชน สวัสดิภาพของสังคม การ

ป้องกันภัยพิบัติ และการป้องกันความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อส่งเสริมการเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม เพื่อดำรงรักษาหรือบูรณะสถานที่และวัตถุที่มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี หรือบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภูมิประเทศ ที่งดงามหรือมีคุณค่าในทางธรรมชาติ” (พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2562 มาตรา 4 วรรคหนึ่ง)

“การผังเมือง ประกอบด้วยผังเมืองรวม และผังเมืองเฉพาะ ผังเมืองที่เป็นที่รู้จักทั่วไป คือ ผังเมืองรวม หมายถึง แผนผัง นโยบาย และโครงการ รวมทั้งมาตรการควบคุมโดยทั่วไปในพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองและการดำรงรักษาเมือง บริเวณที่เกี่ยวข้อง หรือชนบท ในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณสุขปโภคสาธารณูปการ บริการสาธารณะ และสภาพแวดล้อม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการผังเมือง” (พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2562 มาตรา 4 วรรคสาม)

หลายคนคิดว่าผังเมืองเป็นอุปสรรคกับการพัฒนาเมือง มีการกำหนดพื้นที่การใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ ทำให้การลงทุนพัฒนาที่ดินไม่มีความคล่องตัว แต่ในความเป็นจริงแล้วผังเมืองเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเมืองให้มีความสวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นเมืองที่น่าอยู่อาศัย ผู้คนในเมืองมีการใช้ชีวิตที่มีความสุข มีสาธารณสุขที่ดี มีการบริการสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่เหมาะสม ช่วยให้ผู้อยู่อาศัยมีสภาพแวดล้อมที่ดี เพราะมีการกำหนดความเหมาะสมของความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ มีการกำหนดประเภทของกิจกรรมการใช้ที่ดินที่เหมาะสม ไม่มีการใช้ที่ดินที่สร้างความขัดแย้งรบกวนคนในเมือง เช่น การห้ามไม่ให้เปิดสถานบริการกลางคืนที่ส่งเสียงดังในย่านที่อยู่อาศัย เป็นต้น โดยหลักการทั่วไปจะประกอบด้วยเนื้อหาการวางผังเมืองหลัก 3 ส่วน ได้แก่ การวางผังระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือการแบ่งพื้นที่ประเภทการใช้ที่ดิน (Zoning) การวางผังระบบคมนาคมและขนส่ง และการวางผังระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

ผังเมืองมีการประกาศเป็นกฎกระทรวงบังคับใช้ และมีการปรับปรุงผังเมืองรวมทุก 5 ปี แต่ด้วยเป็นผังที่เป็นนโยบายควบคุมการใช้ที่ดินและการวางสาธารณูปโภค ทำให้การใช้ผังเมืองรวมไม่วางผังในรายละเอียดของเมือง จึงทำให้การพัฒนาในพื้นที่แต่ละแห่งยังไม่มีรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจน ไม่มีรายละเอียดการพัฒนาพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ ผังเมืองรวมจึงเป็นกลไกประสานการพัฒนาบนพื้นที่ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ด้านการคมนาคมและขนส่ง สาธารณูปโภคและสาธารณูปการกับการพัฒนาของภาคเอกชนในการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่าง ๆ ส่วนผังที่มีรายละเอียดการพัฒนาพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ผังเมืองเฉพาะ เป็นแผนผังและโครงการดำเนินการเพื่อพัฒนาหรือดำรงรักษาบริเวณเฉพาะแห่งหรือกิจการที่เกี่ยวข้องในเมือง บริเวณที่เกี่ยวข้อง หรือชนบท เพื่อประโยชน์ในการสร้างเมืองใหม่ การพัฒนาเมือง การอนุรักษ์เมือง หรือการฟื้นฟูเมือง (พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2562 มาตรา 4 วรรคสี่)

ดังนั้นผังเมืองเฉพาะจึงเป็นการวางแผนผังโครงการพัฒนาเมือง หรือโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูเมืองในบริเวณพื้นที่ต่าง ๆ ตามความเหมาะสมและจำเป็นหรือตามที่ผังเมืองรวมกำหนด ผังเมืองเฉพาะเป็นการทำให้แผนผัง นโยบายและโครงการที่ปรากฏในผังเมืองรวมบรรลุวัตถุประสงค์ของการผังเมือง ผังเมืองเฉพาะจะประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา (แล้วแต่กรณี) มีรายละเอียดของการพัฒนา เป็นผังที่มีความละเอียดในแต่ละด้านของพื้นที่

การจัดการพื้นที่เมืองเชียงคานด้วยแนวคิดผังเมือง

เมืองเชียงคานเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดเลยได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว ส่งผลกระทบทึงเชิงบวกและเชิงลบต่อสภาพทางกายภาพของเมืองเชียงคาน การนำแนวคิดของการวางผังเมืองมาเป็นกรอบการจัดการพื้นที่ของเมืองเชียงคาน จะสามารถช่วยบรรเทาปัญหาทางกายภาพที่มีอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากประโยชน์ของการวางผังเมือง คือ ทำให้เมืองหรือชุมชนมีความสวยงาม มีการขยายตัวที่มีระเบียบแบบแผน

และถูกสุขลักษณะ มีการวางผังโครงสร้างคมนาคมและขนส่งในอนาคตที่เหมาะสมกับสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน สร้างปลอดภัยในการอยู่อาศัย ส่งเสริมเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมของเมือง รักษาสถานที่ที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และโบราณคดี รวมทั้งการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและภูมิประเทศ

เมื่อจะแก้ไขหรือป้องกันปัญหาทางกายภาพของเมือง จำเป็นต้องมีการวางผังที่มีรายละเอียดการพัฒนาต่างๆ ของเมือง จึงควรมีจัดทำผังเมืองเฉพาะ แต่อาจจะยังไม่ถึงขั้นตอนประกาศเป็นกฎหมาย เพื่อในประชาชนที่อาศัยเมืองเชียงคานได้มีการเตรียมความพร้อม ปรับเปลี่ยนทัศนคติในการเปลี่ยนสภาพทางกายภาพหรือการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต ซึ่งอาจจะเป็นงานออกแบบเมืองที่อยู่บนฐานของผังเมืองเฉพาะเพื่อที่ประชาชนสามารถจับต้องได้ผ่านแบบผังที่ได้รับการออกแบบ

การแก้ไขปัญหาสภาพทางกายภาพของเมืองเชียงคาน จะถูกออกแบบความเหมาะสมของรูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ และสอดคล้องกับวัฒนธรรม เช่น การใช้สี ความสูงของอาคาร วัสดุ การถอยร่น การมีพื้นที่ว่าง บนถนนจะมีการออกแบบเครื่องประดับถนน เช่น เสาไฟฟ้า ป้ายจราจร ป้ายสื่อความหมาย ป้ายโฆษณา และการวางผังของท่อระบายน้ำที่มีความสอดคล้องกับจำนวนประชากร และนักท่องเที่ยวให้สามารถรองรับน้ำเสียได้ จากการวางผังท่อประปาเพื่อให้มีการส่งปริมาณน้ำที่พอเพียงต่อจำนวนประชากรและนักท่องเที่ยว การวางผังการเดินรถ การจัดหาที่จอดรถสาธารณะ การขนส่งสาธารณะเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางของนักท่องเที่ยว การวางผังภูมิทัศน์บริเวณริมแม่น้ำโขงให้มีความงดงาม และสามารถใช้ประโยชน์ได้ ไม่ปล่อยให้เป็นที่ว่างเปล่า มีต้นไม้ขึ้นไม่เป็นระเบียบ มีการจัดแบ่งโซนของการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม และการกำหนดพื้นที่ใช้สอยเพื่อไม่ให้มีประชากรที่หนาแน่นเกินไป เพื่อประโยชน์ทางด้านสาธารณสุขของประชาชนที่ไม่แออัด อันอาจก่อให้เกิดโรคระบาดหรือโรคติดต่อได้

เมื่อพิจารณารูปแบบของผังเมืองเฉพาะจะเห็นความสอดคล้องกับเกณฑ์ของสภาพการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก (GSTC) ที่สามารถตอบความยั่งยืนได้ที่มีการให้พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวได้เห็นถึงสวัสดิภาพและความปลอดภัย ความสำคัญของการจัดการด้านปริมาณน้ำใช้ ปริมาณน้ำเสีย การจัดการของเสียและการปล่อยมลพิษ และเมื่อเมืองมีความสวยงาม ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อมที่ดี ก็จะทำให้การจัดการพื้นที่เมืองเชียงคานด้วยผังเมือง เกิดความสวยงาม และเป็นพื้นที่เป้าหมายของนักท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน

รูปที่ 1 แนวคิดการจัดการพื้นที่ด้วยแนวคิดผังเมือง

การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนส่งผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อสภาพทางกายภาพของเมืองเชียงคาน การนำแนวคิดของการวางผังเมืองมาเป็นกรอบการจัดการพื้นที่ของเมืองเชียงคาน จะสามารถช่วยบรรเทาปัญหาทางกายภาพที่มีอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากประโยชน์ของการวางผังเมือง คือ ทำให้

เมืองหรือชุมชนมีความสวยงาม มีการขยายตัวที่มีระเบียบแบบแผนและถูกสุขลักษณะ มีการวางผังโครงสร้างคมนาคมและขนส่งในอนาคตที่เหมาะสมกับสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน สร้างปลอดภัยในการอยู่อาศัย ส่งเสริมเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมของเมือง รักษาสถานที่ที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และโบราณคดี รวมทั้งการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและภูมิประเทศ

เมื่อจะแก้ไขหรือป้องกันปัญหาทางกายภาพของเมือง จำเป็นต้องมีการวางผังที่มีรายละเอียดการพัฒนาด้านต่างๆ ของเมือง จึงควรมีจัดทำผังเมืองเฉพาะ แต่อาจจะยังไม่ถึงขั้นตอนประกาศเป็นกฎหมาย เพื่อในประชาชนที่อาศัยเมืองเชียงคานได้มีการเตรียมความพร้อม ปรับเปลี่ยนทัศนคติในการเปลี่ยนสภาพทางกายภาพหรือการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต ซึ่งอาจจะเป็นงานออกแบบเมืองที่อยู่บนฐานของผังเมืองเฉพาะ เพื่อที่ประชาชนสามารถจับต้องได้ผ่านแบบผังที่ได้รับการออกแบบ

การแก้ไขปัญหาสภาพทางกายภาพของเมืองเชียงคาน จะถูกออกแบบความเหมาะสมของรูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ และสอดคล้องกับวัฒนธรรม เช่น การใช้สี ความสูงของอาคาร วัสดุ การถอยร่น การมีพื้นที่ว่าง บนถนนจะมีการออกแบบเครื่องประดับถนน เช่น เสาไฟฟ้า ป้ายจราจร ป้ายสื่อความหมาย ป้ายโฆษณา และการวางผังของท่อระบายที่มีความสอดคล้องกับจำนวนประชากร และนักท่องเที่ยวให้สามารถรองรับน้ำเสียได้ จากการวางผังท่อประปาเพื่อให้มีการส่งปริมาณน้ำที่พอเพียงต่อจำนวนประชากรและนักท่องเที่ยว การวางผังการเดินรถ การจัดหาที่จอดรถสาธารณะ การขนส่งสาธารณะเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางของนักท่องเที่ยว การวางผังภูมิทัศน์บริเวณริมแม่น้ำโขงให้มีความงดงาม และสามารถใช้ประโยชน์ได้ ไม่ปล่อยให้เป็นที่ว่างเปล่า มีต้นไม้ขึ้นไม่เป็นระเบียบ มีการจัดแบ่งโซนของการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม และการกำหนดพื้นที่ใช้สอยเพื่อไม่ให้มีประชากรที่หนาแน่นเกินไป เพื่อประโยชน์ทางด้านสาธารณสุขของประชาชนที่ไม่แออัด อันอาจก่อให้เกิดโรคระบาดหรือโรคติดต่อได้

เมื่อพิจารณารูปแบบของผังเมืองเฉพาะจะเห็นความสอดคล้องกับเกณฑ์ของสภาพการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก (GSTC) ที่สามารถตอบความยั่งยืนได้ที่มีการให้พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวได้เห็นถึงสวัสดิภาพและความปลอดภัย ความสำคัญของการจัดการด้านปริมาณน้ำใช้ ปริมาณน้ำเสีย การจัดการของเสียและการปล่อยมลพิษ และเมื่อเมืองมีความสวยงาม ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อมที่ดี ก็จะทำให้การจัดการพื้นที่เมืองเชียงคานด้วยผังเมือง เกิดความสวยงาม และเป็นพื้นที่เป้าหมายของนักท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน

สรุป

เมืองเชียงคานแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกในพื้นที่ มีการขยายตัวของการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็เกิดผลกระทบเชิงลบควบคู่กัน ก่อให้เกิดปัญหาทางกายภาพ หากไม่มีการจัดการพื้นที่จะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในอนาคต และอาจถึงขั้นล่มสลาย การจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนโดยนำเกณฑ์ของสภาพการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลกมาสร้างความเข้าใจการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในขณะเดียวกันการแก้ปัญหาทางกายภาพของเมืองสามารถนำแนวคิดการวางผังเฉพาะมาใช้ในการวางแผน เพราะเป็นแผนผังและโครงการดำเนินการพัฒนาหรือดำรงรักษาบริเวณเฉพาะแห่ง เพื่อประโยชน์ในการสร้างเมืองใหม่ การพัฒนาเมือง การอนุรักษ์เมือง หรือการฟื้นฟูเมือง

บรรณานุกรม

กระทรวงมหาดไทย, พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2562

ข้อมูลเชิงสถิติการให้บริการ สำนักงานเทศบาลตำบลเชียงคาน. ค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2565, จาก <https://chiangkhan.go.th/public/list/data/index/menu/1656>

คนเปลี่ยนเมือง (นามแฝง). ‘กมล คงปิ่น’ พัฒนา ‘เชียงคาน’ เมืองท่องเที่ยวอดิวิธิมโฆง ในแบบเมือง 3 มรดก 1 เส้น (2565, 23 พฤษภาคม). ค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2565, จาก https://www.matichon.co.th/city-changer/news_3361417

ฉัตรชัย พงษ์ประยูร, 2536. การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

ธิป ศรีสกุลไชยรักษ์, (2561). การศึกษาคุณค่าบ้านไม้พื้นถิ่นเชียงคานเพื่อการอนุรักษ์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยว กรณีศึกษา เมืองเชียงคาน ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. ค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2565. จาก <http://cmuir.cmu.ac.th/jspui/handle/6653943832/66271> (ปีที่ 5 ฉบับที่ 1, มกราคม – มิถุนายน 2561).

นฤกร วงษ์เทราช และ ศิวัช ศรีโศกคงกุล, (2562). ความท้าทายของคนในพื้นที่ตำบลเชียงคานอันเนื่องมาจากการหลั่งไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยว. ค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2565. วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 9 (พฤศจิกายน 2562). หน้า 4382 – 4396.

สุธาสนี สุมาธรรม, (2558). ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อรูปแบบชุมชนเมืองเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562). ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการ

อัญญารัตน์ ธารวรรณ และ มริวรรณ ผิวนิม, (2557). การศึกษาผลกระทบทางสังคม และวัฒนธรรมจากการจัดการท่องเที่ยว กรณีศึกษาเมืองเชียงคาน ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. นครปฐม : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Barry Cullingworth and others, (2015). Town and Country Planning in the UK 15th ed. London. Routledge.

Bruce Hayllar and Tony Griffin. 2009. Urban Tourist Precincts as Sites of Play. Enhancing the City: New Perspectives for Tourism and Leisure. Netherland: Springer.

Global Sustainable Tourism Council (GSTC-D), 2022. Global Sustainable Tourism Council Criteria Version 2, 6 December 2019 Retrieved on 30 December 2022 [Online]. Available: <https://www.gstcouncil.org/gstc-criteria/gstc-destination-criteria>.

Muammer Mesci, et, al. 2020. Sustainable Tourism: Growth and Diversification. Sustainable Tourism Development Futuristic Approaches. Oakville: Canada. Apple Academic Press Inc.

Silvia Serreli. 2009. Places for Leisure as Interactive Space of the City. Enhancing the City: New Perspectives for Tourism and Leisure. Netherland. Springer.

Tourism Canada. (1990). An Action Strategy for Sustainable Tourism Development: Globe'90. Ottawa: Tourism Canada.

United Nations, 2015. THE 2030 AGENDA FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT. Retrieved on 30 December 2022 [Online]. Available: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

World Economic Forum, 2023. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019. Retrieved on 30 December 2022 [Online]. Available: <https://www.weforum.org/reports/the-travel-tourism-competitiveness-report-2019/>